

МИРОСЛАВ ЕГЕРИЋ (1934–2016)

СЛАВКО ГОРДИЋ

НА ВЕСТ О СМРТИ МИРОСЛАВА ЕГЕРИЋА

Колико бисмо волели да у часу растанка с драгим нам бићима можемо истински поверовати песнику Дилану Томасу кад каже како „никакву неће смрт имати власт”, или теологу Александру Шмеману који у свом дневнику бележи да „смрт открива, мора да открива смисао живота, а не смрти” и да „живот не сме бити припрема за смрт, већ за победу над смрћу, тако да смрт у Христу постане ликовање живота”!

Част песницима и богословима – али ми смо, махом, толико крхка и рањива створења да бол чешће и јаче од вере и наде овлада нашим осећањима. Тако нас је и вест о одласку племенитог, умног и надасве даровитог Мирослава Егерића, који је с неким лепим, неугасивим осмехом деценијама пролазио кроз наше животе, дубоко растужила и обесхрабрила. Ништа од нашег месецима уговораног сусрета у „Времеплову”, нити од радости коју би му, како сам се надао, причинио мој недавни запис под насловом „Мирослав Егерић – јединство имагинације и рефлексije”! Непоправљиво лаковерни, читали смо и изговарали кованицу *временjлов* пре у шаљивом неголи у опомињућем значењу.

Силуетарни приказ личности и дела Мирослава Егерића – јер за дубљи и опсежнији није ни час ни место – морао би указати на макар три профила и три афинитета овог ствараоца. Први је примарно поетски, лирски. Тај *изворни* порив и пигмент као да прожима свеколик жанровско-тематски простор његовог дела, и пре и после *Извора* (1980), те узбудљиве и присне књиге лирских есеја, из које за ову прилику издвајам само две реченице, у којима као да пулсира оно у Егерићевом случају неразлучиво двојство

човека који трпи и духа који ствара: „Мајко, светла и блага, још једно лето прође; пољем хуји северац и, тамо где си ти, пада лишће и струји тишина, без имена и мере, без граница и лица. Ту ме још има: и ту мисао налази свој знак и пут.” Ратни и поратни рани јади, погибија брата на Сремском фронту, спомен на страдални, стоички и душевни лик мајке, неизбрисиве боје, мириси, отисци и ожиљци детињства, завичаја и Србије на шест моравских обала – то је прва и првотна, и меланхолична и бодра, *йооејска* константа Егерићевог људског и стваралачког идентитета. С њом је, дакако, у најприснијем сродству његов свагда будан критичко-интерпретативни дослук с нашим песништвом, особито чујан у књизи *Гласови, вредности*, у петокњижју *Дела и дани* и тротомној *Анџиологији српског јесништва, XIX–XX век*. Не смемо стога заборавити како смо у Мирославу Егерићу имали и имамо – осим прворазредног тумача прозе, сатире и критике – и драгоценог, надахнутог зналаца и испитивача наше поезије, особито новије, у великом поетичком и генерацијском луку од Десанке Максимовић до млађаног Верољуба Вукашиновића. Ево само једног, рекао бих парадигматичног Мирослављевог става и увида, по којем је Десанкин глас у много чему саобразан с нашим лирским прагласом, са Јефимијом, јер и Десанка уме да „сједини лично са *ојшћим*, да одјекне над патњом целине као личном патњом, над јадом себра као над муком брата и бригом цара”. Допишимо овом исказу две мале дигресије – најпре вест да ћемо у шестој књизи *Дела и дана*, коју припремају за штампу Матица српска и Градска библиотека, наћи блистав оглед о Десанки Максимовић, у коме као да су похватане и у целовит склад сложене све тематско-мотивске и експресивне нити и преплети ове на први поглед саморазумљиве и једноставне а својом дубинском мудрошћу и лепотом изузетно богате поезије, потекле из душе, маште и ума неког коме је с неспорним разлогом признат ранг „апсолутног песника”, и, потом, ево и друге дигресије, наше у овом часу искристалисано прозрење да Јован Скерлић, Добрица Ћосић и Десанка Максимовић не чине случајно привилеговано тројство у делу Мирослава Егерића. Заједничко им је *народносно осећање*, поменути брига за *ојшће*, за *целину* – макар се данас преовлађујући дух индивидуализма, релативизма, па и нихилизма нехајно или одбојно односио према таквом духовно-поетичком опредељењу.

Други афинитет и, безмало непрегледно, поље рада Мирослава Егерића представља српска проза, укључујући сатиру, која је пре стваралачко начело неголи књижевна врста. Готово да је излишно подсећање како су замашни и изразити опуси управо поменутог Добрице Ћосића, те Меше Селимовића, Бошка Петровића,

Антонија Исаковића, Александра Тишме, Младена Маркова, Тамила Сијарића, Слободана Селенића, Видосава Стевановића, Војислава Лубарде, Данка Поповића и Радослава Братића нашли управо у Егерићу радозналост, осетљивог и веродостојног читаоца и тумача. И више од тога: без његовог интерпретативног посредовања, наше представе о поменутим ствараоцима биле би сиромашније за једну дубоку, надахнуту и истински књижевну резонанцу. Уколико је, дакако, уопште могућно раздвојити – да останемо само при првом у низу наведених имена – *Ћосића њо себи* од *Егерићевог* Ћосића! Како у овој белешци не раздвајам личност од дела, подсетићу вас и на дирљиву приврженост Мирослава Добрици, посебно у данима добро нам знаног идеолошко-политичког надзора и репресије. Није ни Ћосић био нехајан према млађем пријатељу. „Књиге које је писао и јавна делатност којом је испуњавао своју судбину у једном опасном и коруптивном времену”, пише Ћосић на првим страницама зборника радова који је (2003) Филозофски факултет посветио Мирославу Егерићу, „доказивали су да је Мирослав Егерић човек коме књижевност није занат него религиозна посвећеност, а универзитетска дужност није каријера него служба духу и пробуђењу младих душа.” Сведок сам, најпосле, с Миром Вуксановићем, колико је Мирослава, нашег сапутника у одласку на погреб Добрице Ћосића, потресла смрт великог писца. Бојим се да су таква књижевна пријатељства ретка и све ређа у овом, како би Добрица рекао, „туђем веку”.

Најпосле и реч-две о трећој кључној вокацији Мирослава Егерића, о његовој критици критике. А пошто смо и ми старији, као и понека од оних пробуђених младих душа, посебно Горана Раичевић и Борис Булатовић, толико већ написали и напричали о Егерићевом поимању критике, њеном духу и њеном методу, њеним протагонистима, оним срећне руке и оним другим и друкчијим, на раздаљини од Вуловића и Недића до Џацића и Первића, сад је можда умесно издвојити тек два Мирослављева критичка наука. Први би се тицао Скерлића, његове лепе и целоживотне теме, а други вечитих дилема о природи критике и позвању критичара. Најкраће речено, и помало упрошћено, у Мирослављевом одговору на заморну и већ заморену двоумицу Скерлић и/или Дис, не наводи се истина ни на једној ни на другој страни, ни у средини, него у висини: човек је и биће дужности и биће сна. А одговор на оно друго, општије питање, наћи ћемо, ако Бог да, у Мирослављевој последњој, још необјављеној књизи (*Дела и дани*, VI), где је прегнантно казано његово осведочење да је уметност „такмичење са Створитељем у мноштву различитих облика живота и стварања”, а критика „јединство имагинације и рефлексије, стварања и

свести о стварању”. Ту је и миран колико и далековид, данас можда и посебно актуелан наук да „критику не пише само *метод* већ личност”.

Поштовани слушаоци у саговорници! На крају овог овлашног и оскудног описа једног богатог живота и дела, само ћу још исказати своју наду да ћемо у данима и годинама које долазе непрекидно освежавати и употпуњавати своју успомену на Мирослава Егерића као моралисту, слободара и родољуба без фразе, емфазе и рачунице, као књижевног критичара с највише *књижевног* дара у овој области наше савремене литературе, као разнострано ангажованог посленика у нашем књижевном и општем животу, београдском, новосадском и оном свагда му посебно драгом, завичајном, као вишедеценијског угледног и омиљеног професора Филозофског факултета у Новом Саду, као приврженика и делатника Матице српске, чијој је мисији и престижу дао леп прилог овде објављеним својим књигама и укупним зрачењем своје продуховљене личности. И тако, и отуд, упркос малодушности моје уводне реченице, усуђујем се сад да кажем како над делом и стваралачким трагом нашег Мирослава Егерића „никакву неће смрт имати власт”.*

* Реч на комеморативном скупу у Матици српској, 8. новембра 2016. године.